

(ו) וְלֹא-אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לְשִׁמֵּעַ אֶל-בִּלְעָם וַיַּהַפֹּךְ ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת-הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אָהַבְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ:

כלי יקר

(ו) ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה. לשון זה צריך ביאור כי איך יתכן לומר שהקללה עצמה תהיה לברכה, אף על פי שבאו במקום הקללות ברכות מעין הדברים שרצה לקללם מכל מקום אין הקללה עצמה לברכה. גם קשה על מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קה ב) מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו לקללם וכו', ומסיק כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות וכו' שנאמר ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה, קללות לא נאמר וכו' משמע רק אחת מהם נהפכה לברכה, וקשה מה נשתנה ברכה זו מזולתה, ועוד מאי משמע מלשון הפסוק שדוקא בתי כנסיות חזרו לברכה:

והביאור לכל זה הוא שבלעם קוסם היה והיה רואה באצטגנינות של ישראל שהיה מורה על כל הדברים הללו שביקש לקללם בו לא יהיה להם בתי כנסיות וכו' לא תהא מלכותם מושכת וכו', וידוע שאין הקדוש ברוך הוא משדד המערכה בעבור זכותם של ישראל כי אם במקום שאין שום דרך להסב פני המערכה לטובה אבל במקום שיש לקיים משפט המערכה ולפתרה על דרך אחר אזי אין הקדוש ברוך הוא משדדה, דוגמת כוכב ששמו רעה שהיה עולה לקראת ישראל והיה מורה על דם הפכו הקדוש ברוך הוא לדם מילה וכמו שאמרו חז"ל (שבת קנו א) האי מאן דנולד במזל מאדים להוי טבחא וכו' כמבואר למעלה בפרשת בא (שמות י י). וכל הקללות שמנה שם בגמרא לא תשרה עליהם שכינה, לא תהא מלכותם מושכת, לא יהיה להם זיתים וכרמים וכו' בכולם לא היה שום דרך לפרשם לטובה כדי לקיים משפט המערכה וישראל לא יהיו ניזוקין, על כן הוצרך הקדוש ברוך הוא לשדד המערכה מהוראות אלו מכל וכל לפיכך חזרו כולם לקללה כשחטאו ישראל ולא היה בידם זכות העומד בכוחו נגד המערכה. אבל בהוראת לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות לא הוצרך הקדוש ברוך הוא לשדד המערכה כי היה מקום לקיים משפט המערכה שלא יהיה להם בתי כנסיות אבל לטובתם הוא, והיינו כדרך שפירש רש"י משכנותיך ישראל שהם ממושכנים בעוונם שנאמר (איכה ד יא) כָּלָה ה' חמתו ויצת אש בציון וזה ודאי טובה גדולה שיכלה ה' חמתו בעצים ואבנים ואנחנו נמלטנו כי מי שיש לו משכון ליתן אותו בחובו אינן גובין ממנו נפשות, והיינו הך שנאמר ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי נוסח הקללה עצמה שהיא לא יהיה להם בתי כנסיות נתהפכה לברכה כי על ידי שלא יהיה להם בתי כנסיות ינצלו הנפשות, והיינו שאמר בלעם מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, רצה לומר טובתכם הוא שהם משכנותיך ממושכנים עליך ואתה ניצול ולפיכך לא חזר דבר זה לקללה שהרי נתקיימה משפט המערכה ולא שודד, על כן אין שייך לומר שתחזור הוראת המערכה לקדמותה כשאין ישראל זוכין: